

การโหยหาอดีตกับการกลายเป็นสินค้าในมิติการท่องเที่ยวของสังคมไทย*

สกวรัตน์ บุญวรรณ¹

เกศธาวา บุญปรากฏ² วันชัย ธรรมสังการ³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนแนวคิดเรื่องโหยหาอดีต และในการสร้างความหมายของปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยผ่านบริบทการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมมาวิเคราะห์ สังเคราะห์โดยจำแนกผลการศึกษาพบว่า 1) การโหยหาอดีต (nostalgia) เป็นจินตนาการของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกันในอดีตผ่านการสร้างและผลิตซ้ำของความทรงจำในอดีต 2) ปรากฏการณ์การโหยหาอดีตในสังคมไทยเริ่มต้นจากการที่สังคมต้องเผชิญกับสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและกระแสโลกาภิวัตน์ที่ค่อยๆแทรกซึมส่งผลให้คนในสังคมต้องมีการปรับเปลี่ยน และอยากที่จะย้อนกลับไปสู่วิถีแบบดั้งเดิมที่ผ่านมา การโหยหาอดีตถูกทำให้กลายเป็นสินค้านับว่าเป็นการสร้างความหมายขึ้นมาใหม่โดยใช้การรื้อฟื้นวิถีชีวิต ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมในอดีตร่วมกันเพื่อมาเป็นจุดขายในเชิงพาณิชย์ 3) นอกจากแนวคิดเรื่องการโหยหาอดีตจะช่วยสร้างรายได้ให้ท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยสร้างความทรงจำร่วมให้กับสังคมด้วย

คำสำคัญ: การโหยหาอดีต, การท่องเที่ยว, การกลายเป็นสินค้า

* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2561

¹ นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, E-mail: Sakawteoy@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Nostalgia and Commoditization in Tourism Dimension of Thai Society^{*}

Sakawrat Boonwanno¹

Kettawa Boonprakarn² Wanchai Dhammasaccakarn³

Abstract

This article aims to review the concepts of nostalgia and meaning making of longing for the past phenomenon in Thai society. The researchers used data from literature review to analyse and synthesize. The results are as follows: 1) Nostalgia is an imagination of a person or a group of people who have shared experiences in the past through the creation and reproduction of memories. 2) The longing for the past phenomenon in Thai society is from economic problems and infiltration of the globalization, resulting in people in society need to adjust and recall the traditional way of the society in the past. Nostalgia is commercialized by resurrecting the way of life, restoring traditional culture and traditions in the past 3) In addition to generating income to local communities the concept of nostalgia in tourism context also create public memories in Thai society.

Keywords: Nostalgia, Tourism, Commoditization

^{*} The Article from the Doctor of Human and Social Development Degree, Liberal Arts, Prince of Songkla University, 2018

¹ Student Doctor of Human and Social Development Degree, Liberal Arts, Prince of Songkla University, E-mail: Sakawteoy@hotmail.com

² Assitant Professor, Human and Social Development, Prince of Songkla University

³ Associate Professor, Human and Social Development, Prince of Songkla University

บทนำ

ปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยมีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตว่าโลกที่เราอาศัยอยู่นั้นในบางส่วนได้ก้าวผ่านจาก “ยุคแห่งสมัยใหม่” เข้าสู่ยุค “หลังสมัยใหม่” ในยุคหลังสมัยใหม่นี้ได้มีการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะต่าง ๆ ของสังคมไปหลายประการ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551) แต่ในงานของพัฒนา กิตติอาษา (2546) ได้อธิบายให้เห็นว่าการโหยหาอดีตหรือการถวิลหาอดีต (Nostalgia) เป็นวิธีการในการมองโลกหรือวิธีการให้ความหมายแก่ประสบการณ์ชีวิตมนุษย์อย่างหนึ่งโดยที่จะเน้นความสำคัญของจินตนาการ และอารมณ์ความรู้สึกของผู้นั้นใน “ปัจจุบันขณะ” ที่มีต่ออดีตที่ผ่านพ้นไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีนักปรัชญาอีกท่านคือ Fedric Jameson (1991) เห็นว่าปรากฏการณ์ของการย้อนอดีตนั้นไม่ใช่เพียงการย้อนเวลากลับไปในอดีตแต่แฝงไว้ด้วยอารมณ์ความรู้สึกเพียงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงรูปแบบอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ได้มีการใคร่ครวญและทำความเข้าใจถึงอดีตที่หายไปแล้วซึ่ง Jameson (1991) ได้ยกตัวอย่างของการนำอดีตที่สูญหายไปแล้วถูกกลับมาพิจารณาใหม่และมีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ของรุ่นอายุ (generation) และมีนักปรัชญาอีกท่านคือ Kelly (1986) ได้บอกว่าสำหรับการโหยหาอดีตนั้นเป็นการนำจินตนาการของมนุษย์ถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้ว โลกที่เคยเป็นจริงในอดีตแต่ปัจจุบันคงเหลือไว้เพียงความทรงจำและประสบการณ์ให้เราได้ระลึกถึงโลกในที่นี้คือโลกของจินตนาการที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมาได้อาศัยประสบการณ์ของชีวิตผนวกกับประสบการณ์ทางวัฒนธรรม เสมือนเป็นภาพตัวแทนโดยการผลิตซ้ำผ่านความทรงจำด้วยการย้อนกลับไปจำลองประสบการณ์ในอดีตขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

ผลกระทบต่อจิตใจของผู้นั้นที่มีต่อภาวะของการล่มสลายทางเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ท่ามกลางสถานการณ์ที่สังคมไม่มีความมั่นคง เกิดการแสวงหาความหมายให้แก่ตนเองหรือกลุ่มของตนเองหรืออ้างอิงตัวเองกับบางอย่างที่เคยมี เสมือนเป็นการค้นหาคำอธิบายร่วมกันเพราะอดีตมีความมั่นคงมากกว่าปัจจุบัน บางคราวอาจจะแฝงด้วยอารมณ์ที่ถูกผลิตให้กลายเป็นสินค้าโดยมีการใช้ตัววัตถุและปรับเปลี่ยนซึ่งถูกแฝงไปถึงตัวตนของชุมชนนั้น เช่นเดียวกับการปรับปรุงพื้นที่เพื่อโดยเป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมที่เคยมีมาหรือคงความเป็นไทยรวมไปถึงการฟื้นฟูชุมชนโบราณไปด้วยในเวลาเดียวกันและปรับไปสู่เชิงพาณิชย์ ให้ผู้ที่ได้มาชื่นชมได้ดื่มด่ำกับบรรยากาศในอดีตที่แฝงไว้ด้วยคุณค่าภายใต้บริบทของพื้นที่อันแทรกซ้อนทั้งความหมายที่สะท้อนต่อผู้พบเห็น ซึ่งอาการของการโหยหาอดีตเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นกับคนชั้นกลางที่อาศัยในสังคมที่มีผลกระทบ ดังนั้นการที่มนุษย์มีการโหยหาหรือถวิลหาในรูปแบบต่าง ๆ นั้น จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์แทบทุกคนสามารถกระทำได้และมักกระทำอยู่เสมอจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลหรือสังคมทั่วไป การที่บางพื้นที่มีบริบทของความเป็นเมืองเก่าโดยเป็นการเสนอและสร้างภาพเก่าแก่ขึ้นมาตามบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไปไม่เหมือนกัน แม้แต่วิถีชีวิตของคนในชุมชนรวมไปถึงกลุ่มบุคคลภายนอกที่ได้เข้ามาชื่นชมและเข้ามาศึกษาศึกษากลั่นอายุ

ของความเป็นอดีตเสมือนภาพตัวแทน (Representation) ที่พื้นคั่นชีพขึ้นมาผ่านการเชื่อมโยงอดีตเข้ากับปัจจุบันทำให้นุชนสามารถมีความรู้สึกร่วมของโลกสมมติที่ผ่านไปแล้วแต่ผ่านภาพจำลองขึ้นมาใหม่ ซึ่งถูกการประดิษฐ์และถูกทำให้กลายเป็นสินค้ำในการสร้างมิติทางการท่องเที่ยวขึ้นมา

ซึ่งบทความชิ้นนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะวิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิด ความหมายเกี่ยวกับปรากฏการณ์การโหยหาอดีต อาศัยงานศึกษาจาก บทความ เอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงการสืบค้นข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นการนำเสนอการศึกษาและอธิบายถึงปรากฏการณ์โหยหาอดีตที่ถูกนิยามความหมายที่แตกต่างกันออกไป อีกแง่มุมหนึ่งและการเข้ามาของการโหยหาอดีตในสังคมไทยและการนำอดีตถูกทำให้กลายเป็นสินค้ำจนกลายมาเป็นธุรกิจเชิงพาณิชย์ในปัจจุบันที่ได้รับ ความสนใจอย่างมากท่ามกลางสังคมแบบพลวัตในปัจจุบัน บริบทของแต่ละพื้นที่ที่จะมีการประกอบสร้าง โหยหาอดีตในรูปแบบและความหลากหลายของแต่ละภูมิภาคแฝงไว้ด้วยคุณค่าภายใต้สถานที่ ซึ่งผู้วิจัยสนใจในการศึกษาการประดิษฐ์ ตอกลาย และผลิตซ้ำการนำอดีตมาสร้างเรื่องราวก่อให้เกิดเป็นผลผลิตทางการท่องเที่ยวมาเป็นจุดขายหรือแม้กระทั่งการสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนำมาสร้างรายได้ภายใต้ การรื้อฟื้นการโหยหาอดีต

บททวนวรรณกรรม

1. การนิยามความหมาย “การโหยหาอดีต”

การจะกล่าวถึงมิติของการนำอดีตมาเป็นสินค้ำนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอความหมายและแง่มุมของคำว่า “โหยหาอดีต” ที่มีความหมายซึ่งการโหยหาหรือถวิลหาอดีต (nostalgia) นั้นเป็นแนวคิดที่อธิบายถึงวิธีการมองโลกหรือวิธีการในการให้ความหมายแก่ประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของผู้นั้นในปัจจุบันที่มีต่ออดีตที่ผ่านมาไปแล้ว สาเหตุที่ต้องมีการถวิลหาอดีตก็เพราะมันเป็นเรื่องยากของมนุษย์ที่อยากจะย้อนกลับไปหาอดีตในโลกของความ เป็นจริง จึงเป็นวิธีการที่จะสามารถย้อนกลับไปได้ด้วยวิธีการมองโลกหรือวิธีการให้ความหมายแก่ ประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยจะเน้นการให้ความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ ความรู้สึกของผู้นั้น ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกความหมายของคำว่า “โหยหาอดีต” จากนักวิชาการและงานที่ศึกษา โดยนำการวิเคราะห์ที่อาศัยแนวคิดการโหยหาอดีตเป็นตัวนำเรื่อง ดังนี้

1.1 การโหยหาอดีตพลังที่ส่งผลต่อความรู้สึกและจินตนาการ

อดีตที่ยึดโยงกับความรู้สึกตามทัศนะของ ชีรยุทธ บุญมี (2536) กล่าวถึงการโหยหาอดีตว่า เกิดจากข้างหลังคืออดีตที่ไม่แจ่มชัดหรือจากข้างบนคือความต้องการในเรื่องคุณธรรม ช่วยให้มีที่ยึดหรือ ตำแหน่งแห่งที่ในโลกหรือสังคมได้ เพื่อที่จะสร้างความชัดเจนต่อจุดมุ่งหมายในชีวิตว่าตัวเองมาจากไหน และจะก้าวไปที่ใดอีกทั้งพัฒนา กิดิอาษา (2546) ได้อธิบายถึงการโหยหาอดีตว่าเป็นส่วนสำคัญใน

โครงสร้างบุคลิกภาพของมนุษย์ที่อยู่ในตัวของแต่ละคน กับสังคมที่มีการฉายภาพองค์รวมดังนั้นผู้คนและสังคมต่างก็โหยหาหรือย้อนเวลากลับไปหาอดีตได้ เพราะว่าอดีตเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวและมีพลังต่อความรู้สึกและจินตนาการ ทุกคนก็สามารถใช้ช่องทางจินตนาการและช่องทางวัฒนธรรมในการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบและมีจิตจำกัดและของสถานที่และกาลเวลาในโลกของความเป็นจริง Renato Rosaldo (1993) เรียกการโหยหาอดีตว่าการกลับบ้านจากการอธิบายคำว่า Nostalgia ในการอธิบายถึงโรคคิดถึงบ้านของทหารรับจ้างชาวสวิสที่มารบในต่างแดน ลักษณะอาการจะมีความท้อแท้ หดหู่ในชีวิตและคิดถึงบ้านที่จากมาและมีผลกระทบทางด้านร่างกายร่วมด้วย กล่าวได้ว่าการโหยหาอดีตส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลที่ล้วนแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ประสบพบเจอ อีกทั้ง Baudrillard (1994) อธิบายว่าการโหยหาอดีตคือการ โศกเศร้าและเพรีกหาวันเวลาที่จากมาเพื่อให้กลับคืนมาซึ่งแท้จริงเป็นการเปรียบเทียบบริบทและเหตุการณ์ที่ได้ผ่านมาแล้ว การหวนหรือนึกถึงจึงเป็นความรู้สึกของคำนวน ซึ่งจะแฝงไว้ด้วยความสุขหรือความงดงามกับสิ่งที่ผ่านมาซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในความทรงจำในบางครั้งทำให้เราหวนนึกถึงเวลาที่ช่วงหนึ่งเคยทำให้เรามีความสุขและเป็นความทรงจำที่งดงาม Johannes Hofer (1688) อ้างถึงใน พจวรรณ พันธจินดา (2552) อาการเหล่านี้ที่มากอยู่ในช่วงของสงครามและเกิดกับทหารที่ออกรบและแสดงถึงความกลัวที่จะ ไม่อยากพบเจออีกเป็นความรู้สึกอันโหดเหี้ยม ถึงการฉีกขาดบรรยากาศหรือความรู้สึกที่คุ้นเคยแบบอดีตทำให้มีอาการซึมเศร้าเมื่อความทรงจำหวนกลับมา ดังนั้นการโหยหาและฉีกขาดถือเป็นพลังอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากส่งผลต่อความรู้สึกรวมถึงเหตุการณ์ สถานที่ หรือแม้กระทั่งหวนถึงตัวบุคคลซึ่งเป็นเสมือนภาพตัวแทนที่เป็นพลังต่อความรู้สึกหรือการสะกดต่อจินตนาการที่ทำให้เมื่อเราหวนกลับไปสัมผัสหรือพบเจอจะมีความทรงจำเก่ากลับมาหรือตราตรึงอีกครั้ง อาจจะเป็นทั้งความทรงจำที่เจ็บปวดหรือมีความสุขก็ขึ้นอยู่กับตัวปัจเจก

1.2 อดีตกับสิ่งที่สูญหายไปและร่องรอยของคุณค่าผ่านกาลเวลา

ภาพอดีตที่แท้จริง (an authentic past) ซึ่งเป็นการนำอดีตในการหวนคืนถึงวันที่เคยผ่านมาแล้วเป็นการสร้างขึ้นใหม่ภายใต้ความรู้สึกเดิมซึ่ง Ivy (พัฒนา กิตติอาษา, 2546 อ้างถึงใน Ivy, 1995) กล่าวว่า การโหยหาอดีตเป็นการเรียกสิ่งที่สูญหายไปแล้วให้คืนกลับมา (to call up a vanished past) ซึ่งตามหลักของความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก แต่กระนั้นเรายังสามารถจินตนาการที่อดีตได้และ Jameson (พัฒนา กิตติอาษา, 2546 อ้างถึงใน Jameson, 1991) เสมือนเป็นสุนทรียภาพทางอารมณ์เท่านั้น ซึ่งอีกรูปแบบหนึ่งทำให้เรารับรู้ได้ถึงความจริงที่ทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์โหยหาอดีต และถูกนำมาสู่ยุคสมัยออกมาในรูปแบบของการผสมผสานของแฟชั่นและอุดมการณ์ของรุ่นอายุ (generation) ดังนั้นเป้าหมายของการโหยหาอดีตคือการนำสิ่งที่สูญหายไปแล้วหรือแม้กระทั่งการเหลือร่องรอยถูกนำมาให้มีคุณค่าอีกครั้งผ่านรูปแบบที่หลากหลายให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน ดังทัศนะของ Matsuda (1996) มนุษย์มองว่าการที่โหยหาอดีตนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญของสังคม หรือบางกลุ่มที่ไม่มีที่ยืนของตนเองและพบว่า

สภาวะของตนเองในปัจจุบันนั้นจะเป็นคนในจำพวก คนไร้ราก คนไร้บ้าน คนพลัดถิ่น ผู้อพยพลี้ภัย หรือ ผู้คนที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าแนวโน้มที่กลุ่มคนนั้นจะยึดโยงได้ ต้องมีการให้ความสำคัญเกี่ยวกับวิถีคิดหรือระบบการมองโลกแบบ โหยหาอดีต จึงอาจกล่าวได้ว่าการ โหยหาอดีตนั้นเป็นการระลึกถึงอดีตที่จะสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลของในสังคมที่หวงให้ระลึกถึงวันเก่าที่กาลเวลาไม่ย้อนกลับไปได้

1.3 การสร้างภาพตัวแทนกับการผลิตซ้ำความทรงจำเพื่อการย้อนคืนอดีต

เมื่อกล่าวถึงการสร้างภาพของตัวแทน (Representation) เป็นแบบในการโยยหาสิ่งที่ผ่านมาแล้วโดยอาศัยตัวกลางของ “ภาพแทน” ของสิ่งเหล่านั้นเพื่อย้อนและสะท้อนกับเรื่องราวที่ผ่านมาแล้วให้สามารถนึกถึงอีกครั้งในปัจจุบันผ่านการประกอบสร้าง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ Michel Foucault (พจวรรณ พันธจินดา, 2552 อ้างถึงใน Michel Foucault, 1994) กล่าวว่า การโยยหาอดีตจริง แล้วเป็นการเรียกประสบการณ์ของการโยยหาว่า “ประสบการณ์ของสิ่งที่เป็นไปได้” (An experience of the impossible) จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีการหวนระลึกถึงซึ่งตามหลักของความเป็นจริงไม่สามารถย้อนเวลากลับไปได้ นอกจากการบอกกล่าวผ่านเรื่องเล่าหรือการถ่ายทอดความทรงจำในรูปแบบที่ต่างกัน อีกทั้ง Kelly (พัฒนา กิตติอาษา, 2546 อ้างถึงใน Kelly, 1986) ในปัจจุบันนั้นเราสามารถที่จะติดต่อสื่อสารโดยอาศัยตัวกลางคือจินตนาการ ซึ่งได้ผ่านกระบวนการหล่อหลอมที่มีประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ทางวัฒนธรรม การรับรู้และการสัมผัสถึงสิ่งที่เราได้สูญเสียไปแล้วนั้นคือกระบวนการสร้างภาพของตัวแทนโดยอาศัยการจำลอง ผลิตซ้ำ หรือฉายซ้ำจากผ่านความทรงจำด้วยการที่มองย้อนกลับไ้ผ่านการจำลองประสบการณ์ในอดีตขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทหรือทุนของสังคมนั้น ดังนั้นปรากฏการณ์โยยหาอดีตจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เราระลึกถึงในช่วงเวลาที่ผ่านม่านั้น ซึ่งจะคอยเชื่อมความรู้สึกของผู้ที่ทำการพบเห็นเสมือนการเรียกความทรงจำในระดับของการถวิลหาทางสังคมซึ่งประสบการณ์จากอดีตนับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งของมนุษย์ เพราะการอาศัยประสบการณ์นั้นเป็นพื้นที่ของการแสดงออกถึงรวมทั้งการเปิดความทรงจำของห้วงความรู้สึกอีกทั้งการโยยหาสามารถที่จะเป็นพื้นที่ในการสามารถสร้างแรงบันดาลใจ ผ่านเรื่องเล่าที่มีการถ่ายทอดออกมาแต่ละสถานที่หรือวิธีการที่จะรื้อสร้าง รื้อฟื้น และจำลอง เพื่อให้การเรียกหาอดีตหวนกลับคืนมาผ่านมุมมอง ระบบคิดออกมาในรูปแบบของการสร้างขึ้นมาใหม่

2. การโยยหาอดีตในสังคมไทยปัจจุบัน: ถูกทำให้กลายเป็นสินค้ารองรับกับการท่องเที่ยว

2.1 การปรับตัวของคนในสังคมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

ความทรงจำเกี่ยวกับอดีตที่ผู้คนในสังคมร่วมกันสรรค์สร้างขึ้นและส่งผลให้โลกในความเป็นจริง สังคมของการโยยหาอดีต โดยเฉพาะในสังคมไทยเริ่มตั้งแต่ยุคหลังสมัยใหม่ที่ต้องมีการเผชิญกับกระแสการเข้ามาของยุคโลกาภิวัตน์ที่ต่อสู้กับท้องถิ่นอำนาจตัวในโลกยุคปัจจุบันและภาวะเศรษฐกิจรวมถึงทุนนิยมที่เข้ามาสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม จึงส่งผลให้คนในสังคมต้องการย้อนไปสู่วิถีชีวิตแบบเดิมซึ่งมีลักษณะขัดแย้งกับโลกปัจจุบัน ด้วยการขยายตัวของระบบเทคโนโลยีและการ

แทรกซึมของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งส่งผลให้ปัจจุบันคนในสังคมให้ความสำคัญของวัตถุมากกว่าคุณค่า วิถีแบบไทยจากคำกล่าวของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) ที่ได้กล่าวไว้ว่าในเมืองไทยนั้นคนชั้นกลางขยายตัวอย่างรวดเร็วภายในชั่วอายุคนซึ่งมีพื้นฐานทุนที่แตกต่างไปจากอดีตชนชั้นกลางยังสามารถเลื่อนชั้น สร้างฐานะ อำนาจ เกียรติยศ สามารถสืบทอดเหง้าของตัวเองทิ้ง และยึดถือเปลี่ยนชั้นของตัวเองได้จากการได้รับคิและแนวคิดของชนชั้นกลางมาใช้เต็มตัวและยินดีเป็นผู้สืบทอดพร้อมทั้งพัฒนาวิถีแห่งชนชั้นกลางใหม่ในสังคมไทยต่อไป วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้เป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องและเป็น วิฤตการณ์ที่ยังแก้ไม่หาย อันเนื่องจากประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2540 คนไทยประสบกับปัญหาคือพบกับ วิฤตติ อุตสาหกรรม หรือตัวต่อนอย่างชัดเจน มีการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมแบบเก่าและใหม่ วัฒนธรรม ตะวันออกและตะวันตกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในปัจจุบันมีการบ่งบอกถึงปรากฏการณ์ที่บ่ง บอถึงอาการโหยหาอดีต หรือความที่ไม่มั่นใจในตัวเองและความไม่มั่นใจในอนาคตของสังคมไทยอย่าง แพร่หลาย อาทิ แฟชั่นย้อนยุค กาแฟโบราณ การรื้อฟื้นเมืองเพื่อความน่าอยู่ สินค้าภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง เป็นต้น ปรากฏการณ์เหล่านี้เรียกว่า “อารมณ์วิลหาอดีต” เมื่อปัญหาทางเศรษฐกิจเข้ามา ในสังคมไทยคนจำนวนไม่น้อยที่มีการระลึกถึงอดีต (อัญชลี ชัยพร, 2545)

2.2 กลิ่นอายที่ยังคงโหยหาผ่านการท่องเที่ยว

แนวคิดการหวนคืนมาสู่ความธรรมดาและความเรียบง่ายดังตามพระบรมราโชวาทเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ของในหลวงรัชกาลที่ 9 กลับมามีความหมายและถูกคิดให้กับสังคมอีกครั้งเสมือน การทบทวนชีวิตในเมืองของชนชั้นกลางที่ยังต้องเกี่ยวโยงกับวัตถุมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยการเน้นบริโภค ความหมายจากอดีตหรืออาจเป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับอดีตที่สามารถจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งอันที่จริงเกิดขึ้นกับบุคคลที่เรียกว่าคนชั้นกลางโดยเฉพาะในสังคมเมืองที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจ โดยกระบวนการสร้างความหมายนั้นมีคุณค่าทางจิตใจซึ่งการผลิตซ้ำรวมถึงคอยย้ำสร้างเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองความต้องการหรือสร้างความหมายให้กับตนเองในลักษณะที่เรียก ปรากฏการณ์นี้ว่า วันวานยังหวานอยู่ (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2552)

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ทำให้กระแสของสังคมไทยได้มีการตระหนักเสมือนเป็น การเรียกหรือการค้นหาลักษณะของตนเอง เพราะมีความเชื่อว่าอดีตมีความมั่นคงกว่าปัจจุบันโดยที่มีการ เน้นภาพลักษณ์ที่สวยงามกับการใช้สอยจริง และกลายเป็นอุดมการณ์แห่งยุคการบริโภคที่เกี่ยวข้องไว้ ด้วยสัญลักษณ์ที่สื่อถึงอดีต จึงกล่าวได้ว่า “อดีต” ที่ถูกผลิตให้กลายเป็น “สินค้า” ในปัจจุบันหรือการเอาอดีต มาเป็นจุดขายซึ่งก้าวข้ามผ่านคำว่าใช้สอยอย่างแท้จริงโดยการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีตเป็นรูปแบบหนึ่ง ของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีมาจากการกำหนดแนวนโยบายและพัฒนาประเทศให้ ทันสมัยโดยเริ่มตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรีเริ่มตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2503 เป็นต้น มา กล่าวคือมีการสนับสนุนการลงทุนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวจากนักลงทุนชาวต่างชาติ มีการจัดตั้ง หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวอย่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง

ประวัติศาสตร์และโบราณคดีในรูปแบบของการเที่ยวชมศิลปวัตถุและแหล่งโบราณสถานสมัยต่าง ๆ จากงานศึกษาของเกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2555) ดังเช่นงานวิจัยเรื่องความจริงแท้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงโฮมสเตย์: กรณีศึกษาชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้กล่าวว่าความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางวัฒนธรรม แนวทางการอนุรักษ์ของชุมชนตลาดสามชุกทำให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมทั้งประเภททรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural resource) และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural resource) ยังคงมีสภาพดั้งเดิมและถูกนำมาใช้เป็นฐานทรัพยากรเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงโฮมสเตย์ที่สำคัญและนโยบายของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงโฮมสเตย์ภายในบริเวณตลาดสามชุกประสบความสำเร็จมีการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมที่เน้นให้ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันจัดการมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามเมื่อคนไทยในฐานะผู้บริโภคมีอิสระเพิ่มมากขึ้นในตลาดอุตสาหกรรมวัฒนธรรมรวมทั้งการท่องเที่ยวการสนองตอบต่อปรากฏการณ์โฮมสเตย์ของคนไทยในขณะนั้นจึงมีทั้งกลุ่มที่พึงพอใจกับการโฮมสเตย์ซึ่งเป็นผลมาจากแรงขับเคลื่อนของกลไกทางการตลาดที่ดึงดูดให้ผู้คนหลงใหลอดีต

2.3 การกลายเป็นสินค้าภายใต้การรื้อฟื้นสิ่งเก่าแก่

การอนุรักษ์เพื่อจะมีการสืบทอดและให้ผู้ที่ได้มาพบเห็นได้มีความรู้สึกร่วม ดังเช่นในงานศึกษาของมงคลรัตน์ มหัทธชอและ (2553) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการเชิงพิพิธภัณฑสถานโฮมสเตย์: กรณีศึกษาบ้านพิพิธภัณฑสถานที่ได้มองว่าบ้านพิพิธภัณฑสถานนั้นเป็นสถานที่ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในปัจจุบันโดยมีการจำลองภาพขึ้นมา โดยมีลักษณะเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัวสิ่งสำคัญของบ้านพิพิธภัณฑสถานในการประสบความสำเร็จในการตีความและสื่อใช้สื่อความหมายการที่นักท่องเที่ยวเข้ามา แต่ในความคิดของผู้วิจัยเป็นที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าพิพิธภัณฑสถานบางครั้งถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการใช้เพื่อรองรับกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์นั้น ไม่ได้สามารถสร้างความทรงจำกับอีกกลุ่มหนึ่งได้เท่าที่ควร แต่เป็นการตีที่มีการมองเห็นถึงคุณค่าและต้องการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในการสร้างในเชิงพาณิชย์ ดังคำกล่าวของ อัญชลี ชัยวรพร (2545) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการประกอบเป็น “ธุรกิจโฮมสเตย์” มีลักษณะเช่นเดียวกับสังคมตะวันตกกล่าวคือเป็นการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาใช้ในการท่องเที่ยว โดยในปัจจุบันพบว่าการท่องเที่ยวเชิงโฮมสเตย์ในสังคมไทยมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการอ้างอิงตัวเองกับอดีตโดยหยิบยกเอาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมพื้นบ้านมาใช้เป็นองค์ประกอบในการจัดการการท่องเที่ยว และมีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นอุตสาหกรรมผลิตเป็นการท่องเที่ยวเชิงโฮมสเตย์ที่สร้างจุดต่างในการทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอีกด้วย

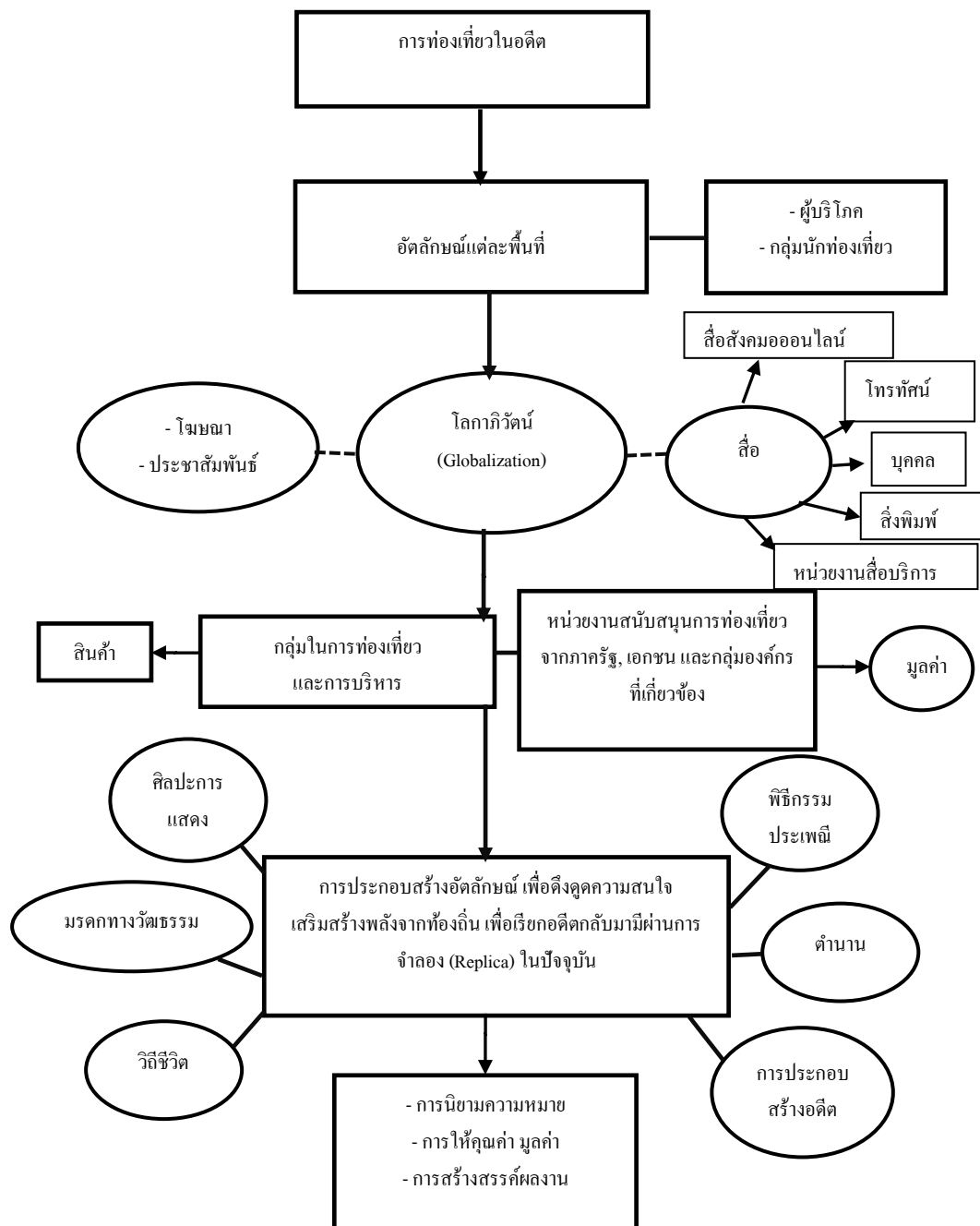
ประกอบกับงานศึกษาของโสจิตถ์กษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2556) เรื่องตลาดย้อนยุคสามชุก: การเมืองเรื่องพื้นที่และธุรกิจแห่งการถวิลหาอดีต โดยกล่าวว่าตลาดสามชุกในบริบทของชุมชนท้องถิ่น เป็นพื้นที่ของกลุ่มคน ที่มีความหลากหลายกลุ่ม คนในชุมชนได้ร่วมผลิตสร้างความหมายให้กับพื้นที่ตามเงื่อนไขและบริบทใหม่ตลอดเวลา จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของตลาดสามชุกในแต่ละช่วงระยะเริ่มตั้งแต่การเป็น “พื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนสินค้าของชุมชน” และสามารถแปรเปลี่ยนเป็น “ชุมชนการค้าข้าวแห่งหนึ่งริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน” ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนในตลาดสามชุกนำมาสู่ความรู้สึกโหยหาอดีตอันสงบสุขปราศจากความวุ่นวาย และความรู้สึกที่ขัดแย้งระหว่างความไม่พึงพอใจต่อสภาพวิถีชีวิตในเมืองหากแต่จะทำให้ไปดำรงชีวิตในชนบทที่ไม่สามารถทำได้ จึงต้องมีการนำการจำลองหรือการประกอบสร้างเรื่องราวขึ้นมาใหม่หรือในบางครั้งอาศัยสภาพแวดล้อมแบบดั้งเดิม แต่นำจุดเด่นของพื้นที่มาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยว ซึ่งตระหนักได้ว่าการสร้างพื้นที่ของบริบทของความเก่าแก่ นับว่าเป็นจุดขายและการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีตอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญซึ่งเกิดจากที่คนในชุมชนได้เกิดแนวคิดในการร่วมกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูเมืองเก่าให้กลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสของการท่องเที่ยว การกลายเป็นสินค้าถูกประกอบสร้างจากการนำวัฒนธรรม ประเพณี ที่เคยมีในท้องถิ่นถูกรื้อฟื้นและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ขึ้นมาเพื่อนำมาปรับใช้การท่องเที่ยว ในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดธุรกิจมากมายในประเทศไทยอันเนื่องจากการนำปรากฏการณ์โหยหาอดีตมาปรับใช้ในทางธุรกิจ การฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมที่เคยมีมาหรือที่คงความเป็นไทยรวมไปถึงการอนุรักษ์ชุมชนโบราณเพื่อเป็นส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยความหมายของสินค้าเหล่านี้มักมีความหมายที่อ้างอิงคุณค่าเรื่องจิตใจ นอกจากนี้ยังมีการนำอดีตมาทำเป็นกระบวนการกลายเป็นสินค้าท่ามกลางบริบทความทันสมัยไม่ได้อยู่ในเชิงวัตถุเพียงอย่างเดียว ทว่าเป็นการนำความเป็นไทยจากประเภทอื่นที่ถูกยกระดับเป็นสินค้า สอดคล้องกับงานศึกษาของปญัญญา ลิมโสภาสุขสกุล (2554) เรื่องมวยไทย: กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย โดยกล่าวว่าสินค้าของมวยไทยได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น มวยไทยจึงถูกทำให้กลายเป็นสินค้าจากผู้คนหลายฝ่ายในการสร้างความหมายจะขึ้นอยู่กับการใช้มาเป็นเครื่องมืออีกทั้งมีการนำศิลปะจนกลายมาเป็นกีฬาและกลายมาเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสแห่งความทันสมัย มวยไทยจึงมีการถูกสร้างความหมายใหม่ที่มีความหลากหลายมากขึ้นและยังมีการทับซ้อนกันของความหมายที่ถูกประดิษฐ์สร้าง

ดังนั้นกล่าวได้ว่าการโหยหาอดีตในสังคมไทยนับว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาช้านาน โดยกำเนิดขึ้นแรกเริ่มเดิมทีจากกลุ่มแรงงานและชนชั้นกลางในเมืองที่พบว่ามีปัญหาความวุ่นวายปัญหาหลักที่เห็นได้ชัดคือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ มีการเน้นในเรื่องของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และได้นำไปสู่เป็นกระบวนการพัฒนาและนอกจากนี้ได้มีการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมนำมาเป็นฐานประเภทอื่นมาจัดการด้วย เพื่อที่จะมีการตอบสนองเพื่อให้เข้ากับการโหยหาอดีตของคนใน

สังคมไทยที่มีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้น มีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นพลังการโยยหาอดีตในระดับสังคมนับว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นพลวัตเนื่องจากเป็นสังคมที่เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ในวงกว้างได้ยาก จากงานศึกษาข้างต้นในการกล่าวถึงความหมายของการโยยหาอดีตที่ปัจจุบันพบว่าได้ถูกนำมาประกอบสร้างให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งพบเห็นเป็นจำนวนมากแต่ละพื้นที่ได้มีการนำทุนจากท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอด หรือบางพื้นที่มีการสร้างขึ้นมาใหม่ให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตก็ได้มีการเข้ามาเรียนรู้ร่วมกับคนในพื้นที่ที่ถูกนำมาแสดง และการกระจายรายได้ลงสู่ท้องถิ่นส่งผลให้มีการนำอดีตมาเป็นจุดขายและอีกในคราวหนึ่งเป็นจุดเด่นของคนในชุมชนในการแสวงหาทางออกเพื่อหาจุดยืนของท้องถิ่นในการพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมไม่ให้สูญหายไปผ่านบริบททางการท่องเที่ยวทั้งทั้งประเทศ

3. ปรากฏการณ์โยยหาอดีตในบริบทของการท่องเที่ยวไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ความทรงจำที่ฝังอยู่ในพื้นที่นั้นไม่ใช่ความทรงจำส่วนบุคคลที่แฝงไว้ในประเพณี วัฒนธรรม สิ่งประดิษฐ์ และอัตลักษณ์ถูกนำมาเป็นสินค้าและสอดแทรกและสร้างความทรงจำร่วมกัน (Collective memory) ผ่านมุมมองของชีวิตซึ่งถูกแฝงไว้ในสำนึกของคนในพื้นที่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการอาศัยการขับเคลื่อนที่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านโดยมีนักวิชาการ นักวิจัยเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องที่มีช่วยพลิกฟื้นพื้นที่ วัฒนธรรมเก่าแก่ที่ได้เลือนหายไปให้ได้กลับมาอีกครั้ง อันที่จริงการก่อรูปสร้างความรู้สึกลให้กลายเป็น “ความทรงจำร่วม” นั้นเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยอีกนัยยะประการหนึ่ง “อดีต” เป็นสิ่งที่มนุษย์โยยหาและเชื่อมโยงไปถึงประวัติศาสตร์พื้นถิ่น ผ่านจุดโยงโยยนั้นคือความทรงจำที่ร่วมกันผ่านการประกอบสร้างเรื่องราวเพื่อเป็นการต่อยอดความทรงจำ คือการสร้าง “การโยยหาอดีต” (Nostalgia) ซึ่งเป็นความพยายามสร้าง “ความทรงจำร่วม” ลักษณะหนึ่งโดยการเน้นให้ชุมชนผูกพันกับสิ่งที่ดั้งเดิม เก่าแก่ของชุมชนตนเองและสร้างให้เป็นศูนย์กลางของที่เป็นศูนย์รวมทางจิตของผู้คนในชุมชนและสร้างความทรงจำร่วมต่อผู้พบเห็นด้วย แต่อย่างไรก็ตาม “การโยยหาอดีต” เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสำนึกร่วมกันอย่างแท้จริงเพราะเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ที่ทุกคนสามารถรู้จักรากเหง้าของตนเองและร่วมสรรค์สร้างร่วมกันได้ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2558) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ามิติของการโยยหาอดีตในปัจจุบันนั้นเกิดจากความทรงจำร่วมของสังคมเป็นหลักที่มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายใต้บริบทพื้นที่เดียวกัน และเมื่อกาลเวลาผ่านไปทำให้สิ่งต่าง ๆ ผ่านการหลอมรวมที่มีค่าเหล่านี้อาจมีการสูญหายหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยทว่าบางบริบทของพื้นที่ยังคงเหลือร่องรอยไว้ให้คนรุ่นหลังได้มีการร่วมกันฟื้นฟูและอนุรักษ์รักษาเอาไว้โดยสิ่งเหล่านี้เกิดจากความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาชนในการร่วมกันดูแล และร่วมพยายามสร้างความทรงจำร่วมกันภายใต้ความเก่าแก่ที่มีทุกภูมิภาคในประเทศไทยเป็นการแสดงและถ่ายทอดให้เห็นถึงอัตลักษณ์พื้นถิ่นของแต่ละพื้นที่ที่ถูกนำมาจัดแสดงและจำลองผ่านบริบทของการท่องเที่ยว ดังผังภาพแสดงต่อไปนี้

แผนผังแสดงจุดเชื่อมโยงพลวัตของการท่องเที่ยวจากอดีตจนถึงการสร้างมูลค่า
โดยการสร้างความหมายใหม่ให้แก่ชุมชนในปัจจุบัน

จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการท่องเที่ยวจากอดีตที่มีการยึดโยงกับทุนทางสังคมกับวิถีชีวิตในอดีตที่แต่ละชุมชนซึ่งแตกต่างกันออกไปทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรม วัตถุทางวัฒนธรรม ความเชื่อ อาคาร โบราณ การแต่งกาย อาหารพื้นถิ่น เป็นต้น รวมทั้งอัตลักษณ์ของชุมชนสิ่งเหล่านี้บ่งบอกได้ว่าการท่องเที่ยวในอดีตนั้นผู้บริโภครวมและกลุ่มของการท่องเที่ยวจะเป็นแบบการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยปราศจากการแลกเปลี่ยน (Exchange) การแลกเปลี่ยนสินค้าหรือเงินมาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เมื่อมาถึงยุคของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีที่เป็นกลไกสำคัญทั้งการประชาสัมพันธ์ การโฆษณาผ่านสื่อทั้ง สื่อสังคมออนไลน์ โทรศัพท์ สื่อบุคคล สิ่งพิมพ์ หน่วยงานของสื่อบริการของท้องถิ่นหรือหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อการประชาสัมพันธ์ทางเทคโนโลยีเริ่มเป็นกระแสที่เริ่มมีการผลักดันให้หน่วยงานมีการสนับสนุนอย่างจริงจังเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งการผลิตสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าและให้ทุนในการสนับสนุนในกระบวนการผลิตและสื่อประชาสัมพันธ์ อาทิ OTOP โครงการนวัตกรรมวิถี โครงการตลาดประชารัฐ การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น ดังนั้นการเห็นค่าของการรื้อฟื้นและช่วยกันอนุรักษ์โดยการดึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเอง เพื่อร่วมกันหาอัตลักษณ์พื้นถิ่นของแต่ละพื้นที่ร่วมกันหาทุนจากอดีตหรือแม้กระทั่งมีการจำลองขึ้นมาใหม่ผ่านกระบวนการประกอบสร้าง (Construct) เพื่อเป็นการโหยหาและเรียกกลับ (Recall) ของความทรงจำร่วมทางสังคมทั้งผ่านการจำลองการขายซ้ำเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับชุมชนตนเองให้มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและให้แตกต่างจากพื้นที่อื่นทั้งจุดขาย และเพิ่มกระแสของการท่องเที่ยวมากขึ้นจากอดีตโดยการเรียกทุนจากชุมชน อาทิ ศิลปะการแสดง มรดกทางวัฒนธรรม พิธีกรรม การสร้างเรื่องราวของอดีตแต่ละชุมชนเพื่อสร้างนำอดีตมาเป็นจุดขาย กระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commoditization) จึงเกิดขึ้นผ่านการนิยามความหมายใหม่การให้คุณค่าเพื่อสร้างมูลค่า การรังสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่เพื่อสนับสนุนทางการท่องเที่ยวผ่านเรื่องราว (Story) ให้มีความน่าหลงใหลและการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวในสังคมไทยปัจจุบันนั้นเป็นที่ยอมรับเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของวิถีชุมชน หรือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) มากยิ่งขึ้นจึงมีส่วนที่ต้องมีการพยายามดึงความพร้อม ศักยภาพรวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิต จากอดีตที่เคลื่อนผ่านสู่ปัจจุบันนำมาเป็นจุดขายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโหยหาอดีตในปัจจุบัน

บทสรุป

บทความนี้เป็นเพียงภาพฉายสะท้อนในทัศนะของผู้วิจัยถึงการโหยหาอดีต (nostalgia) ซึ่งอันแท้จริงถือเป็นการมองโลกหรืออีกนัยยะหนึ่งคือการให้ความหมายของประสบการณ์ของมนุษย์ที่ได้ก้าวผ่านมา โดยอาศัยอารมณ์ ความรู้สึกของผู้คนที่ประสบปัญหาในปัจจุบันต่อความสัมพันธ์กับอดีต ปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยเกิดจากปัญหาพิษของเศรษฐกิจที่ส่งผลให้คนเริ่มตระหนักถึงความไม่มั่นคงถึงสังคมในปัจจุบันขณะ มันเป็นเรื่องยากที่มนุษย์จะย้อนกลับไปสู่อุดมคติจึงต้องมีการโหยหา และมี

การสร้างจำลองขึ้นมาใหม่นั้นน่าจะเป็นอีกหนึ่งชุดของวาทกรรมในการตอกย้ำภาพเก่าแก่ผ่านเรื่องเล่าผ่านความทรงจำหรือภาพตัวแทนของอดีตมาฉายซ้ำ การโยยหาอดีตจึงนับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ช่วยสะท้อน บุคลิกภาพของมนุษย์แต่ละบุคคลและในขณะเดียวกันก็ได้ฉายภาพของสังคมในองค์กรอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่ากาลเวลาจะผันแปรไป ทว่าผู้คนและสังคมต่างก็โยยหาหรืออยากที่จะย้อนเวลากลับไป เพราะอดีตเป็นสิ่งที่มีความหมายและน่าหลงใหลเปรียบเสมือนการเสริมพลังของจินตนาการและความรู้สึกทำให้เกิดภาพงดงามและได้รับถึงไออุ่นโดยใช้จินตนาการเป็นเครื่องมือในการเรียกหาอดีตที่เลือนหายไปแล้วให้คืนกลับมาท่ามกลางกาลเวลาที่เคลื่อนผ่านไปข้างหน้าในโลกของความเป็นจริง

ปัจจุบันเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าอดีตถูกนำมาเป็นจุดขายโดยมีการอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange) โดยแต่ละพื้นที่แต่ละชุมชนก็จะจัดกลเม็ด ทูตทางสังคมที่ดี หรือจะเป็นทูตทางทรัพยากร จนครอบคลุมถึงทุนทางวัฒนธรรม ถูกนำมาเป็นกลยุทธ์นำมาหรือฟื้นฟูเป็นการท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น แต่ในบางครั้งข้อดีของรายได้ก็จะนำข้อเสียในการจัดการท่องเที่ยวคือการสูญเสียอัตลักษณ์ (Crisis identity) ของชุมชนที่ถูกนำมาบางครั้งขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เป็นที่แน่นอนว่าระบอบทุนนิยมได้เข้ามาครอบงำรวมทั้งนโยบายต่าง ๆ ในการขยายชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยว โดยชุมชนในการพลิกฟื้นซ่อมไม่ได้มีการเข้าถึงหรือเป็นการพัฒนาโดยใช้ต้นทุนจากอดีตเท่าที่ควรนัก “หรือฟื้นฟู” เพื่อโยยหาสิ่งที่ได้เลือนหายไปแล้วนั้นให้กลับมาโดยการขาดการตรวจสอบให้รอบคอบอาจจะเกิดผลเสียตามมา แต่นั่นก็ไม่ได้กล่าวว่าการโยยหาอดีตเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ เป็นสิ่งที่ไม่อาจห้ามความนึกคิดของผู้ใดได้เท่าที่เราต้องมีการอนุรักษ์และสืบสานให้เหมือนของจริงเพื่อเป็นประโยชน์ต่อบุคคลในอนาคตที่จะต้องอาศัยทุนจากอดีตเพื่อใช้ในการศึกษาและก้าวไปข้างหน้าในโลกของอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ, และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. (2555). *ความจริงแท้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงโยยหาอดีต: กรณีศึกษาชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2552). *การท่องเที่ยววัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชิตยา ทองเกิน. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดเพื่อส่งเสริมการค้าขายของกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ กรณีศึกษากลุ่มนวดเพื่อสุขภาพวัดคลองคาง จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*. 8(14), 41-56.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2536). *ประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). *การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งเนาวรัตน์.
- _____. (2536). *วิกฤติมนุษยยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนา.
- ปญญา ลิ้มโอฬารสุขสกุล. (2554). *มวยไทย : กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนามนุษย์และสังคม). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- พจวรรณ พันธุ์จินดา. (2552). *การวิเคราะห์ปรากฏการณ์โหยหาอดีตในภาพยนตร์ไทยย้อนยุคร่วมสมัย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อศิลปะและการออกแบบ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- มงคลรัตน์ มหมัดขอ และคณะ. (2553). *การจัดการพิพิธภัณฑ์เชิงโหยหาอดีต: กรณีศึกษาบ้านพิพิธภัณฑ์*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานทางวัฒนธรรม). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วรารักษ์ สุขแสนชนานันท์ และคณะ. (2561). การศึกษาระดับศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวฮาลาลบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. 13(38), 31-46.
- โศจิตลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล. (2556). *ตลาดย้อนยุคสามชุก: การเมืองเรื่องพื้นที่และธุรกิจแห่งการถวิลหาอดีต*. ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อัญชลี ชัยวรพร. (2545). จากกาแฟโบราณถึงอำพล ลำพูน: อารมณ์ถวิลหาอดีตของสังคมไทยชาตินิยม หรือวิกฤตตัวตน. *สารคดี*, 18(205), 48-54.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2558). *ความทรงจำประวัติศาสตร์และการเฉลิมฉลองระลึกถึง*: วันที่ 25 ธันวาคม 2558. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/636477>
- Baudrillard, Jean. (1994). *The illusion of the end*. Cambridge: Polity Press.
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or The cultural logic of late capitalism*. Durham: Duke University Press.
- Kelly, William W. (1986) Rationalization and nostalgia: Cultural dynamics of new middle-class Japan. *American Ethnologist*, 13, 603-618.
- Matsuda, Kazunobu, editor. (1996). *Two Sanskrit manuscripts of the Das'abhumikasutra* Kazunobu Matsuda. Tokyo: Centre for East Asian Cultural Studies for UNESCO, The Toyo Banko.
- Rosaldo, Renato. (1993). *Imperialist Nostalgia in Culture and Truth*. London: Routledge.
